

Handläggare: Robert Lundh
Telefon: 08-508 33 638

Till
Utbildningsnämnden 2008-09-18

Yttrande över ansökningar om godkännande av och rätt till bidrag för fristående grundskolor, fristående särskolor och fristående förskoleklasser i anslutning till fristående grundskolor

Svar på remisser från Skolverket

Förslag till beslut

Förvaltningen föreslår att utbildningsnämnden beslutar följande.

1. Utbildningsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande till Skolverket.
2. Ärendet förklaras omedelbart justerat

Thomas Persson
Direktör

Per Thorslund
Avdelningschef

Sammanfattning

Skolverket har till Stockholms stad remitterat 41 ansökningar om godkännande av och rätt till bidrag för fristående grundskolor, fristående särskolor samt fristående förskoleklasser i anslutning till fristående grundskolor till Stockholms stad. Ansökningarna avser start läsåret 2009/10 och ansökan om godkännande och rätt till bidrag prövas av Skolverket. Det är Skolverkets uppgift att bedöma om utbildningen ger de kunskaper och färdigheter

som skolan ska förmedla och om den svarar mot förskoleklassens, grundskolans och sarskolans värdegrund och allmänna mål.

Ansökningarna fördelar sig på förskoleklass och grundskola med 22 ansökningar, grundskola 13 ansökningar, sarskola 1 ansökan, förskoleklass och obligatorisk sarskola 2 ansökningar, förskoleklass vid obligatorisk sarskola 1 ansökan och slutligen förskoleklass vid grundskola 2 ansökningar.

Fem skolors ansökningar avser så kallade avknoppningar. En skola har inkommit med två ansökningar och en av skolorna har återtagit sin ansökan.

Enligt förordningen är det lägeskommunen som yttrar sig över ansökningarna. Utbildningsförvaltningens uppgift är att göra en bedömning för hela staden om etablering av fristående skolor leder till långtgående negativa konsekvenser för stadens skolväsende.

Utbildningsförvaltningen bedömer att det inte går att påvisa att årets ansökningar medför påtagligt negativa, ekonomiska, organisatoriska och pedagogiska konsekvenser för kommunens skolväsende enligt proposition 1995/96:200.

Ärendets beredning

Ärendet har sammanställts på avdelningen för enskilt driven och fristående verksamhet i samråd med grundskoleavdelningen och kvalitetsavdelningen.

Bakgrund

Skolverket har till Stockholms stad remitterat 41 ansökningar avseende godkännande av och rätt till bidrag för fristående grundskolor, fristående sarskolor och fristående förskoleklasser i anslutning till fristående grundskola från och med läsåret 2009/10. Stadens remissvar ska vara Skolverket tillhanda senast den 15 september 2008.

Prövning av ansökan

Ansökan om godkännande av och rätt till bidrag för fristående grundskola, fristående sarskola och fristående förskoleklass i anslutning till grundskola prövas av Skolverket. Det är Skolverkets uppgift att bedöma om utbildningen ger de kunskaper och färdigheter som skolan ska förmedla och om den svarar mot förskoleklassens och grundskolans värdegrund och allmänna mål. Skolverket ska inte bevilja rätt till bidrag om skolans verksamhet skulle medföra påtagligt negativa följder för skolväsendet i lägeskommunen (9 kap. 6 § och 8 § skollagen).

Enligt förordning 1996:1206 1kap. 2 § ges lägeskommunen möjlighet att yttra sig över ansökan. Kommunens yttrande ska i första hand innehålla en beskrivning av friskoleetableringens ekonomiska, organisatoriska och pedagogiska konsekvenser för kommunens skolväsende, speciellt om kommunen bedömer att konsekvenserna blir påtagligt negativa. Lägeskommunen ska i sådana fall påvisa att de negativa konsekvenserna är av bestående karaktär enligt proposition 1995/96:200.

Enligt Skolverket bör stadens yttrande innehålla uppgifter om bl.a. elevunderlag och elevflöden samt en värdering av om den fristående skolans verksamhet tillför något till stadens utbildningsutbud. Planerade organisatoriska förändringar som krävs oberoende respektive beroende av starten av den fristående skolan är andra uppgifter som gärna ska tas med. Om den ansökande skolan redan är etablerad i staden och ansöker om tillstånd för att utöka verksamheten med ytterligare skolår vill Skolverket gärna ta del av eventuell information som framkommit om staden utnyttjat sin insyns rätt vid något tillfälle.

Elevantal i sökande skolor för etablering ht 2009

Det totala elevantalet i sökande skolor i samtliga skolår och inriktningar är vid fullt utbyggd verksamhet 10 374 platser vid skolor i allmän grundskola. Resterande omfattar 50 platser vid obligatorisk särskola på tre enheter. De sökande anger olika årtal mellan 2009-2011 för en fullt utbyggd verksamhet, alla sökande anger dock inte till vilket år fullt utbyggd verksamhet skett.

Övergripande organisation

I Stockholms stad finns inför läsåret 2008/2009 totalt 239 grundskolor, varav 146 kommunala. Drygt en tredjedel, 93 skolor är fristående skolor med 18 procent av stockholmseleverna. Av dessa 93 fristående grundskolor är 15 stycken så kallade resursskolor som endast tar emot elever i behov av särskilt stöd.

Utbildningsutbudet i staden är mycket varierat vad gäller elevantal, årskurser, inriktningar och profiler. Det skiljer sig åt mellan stadsdelnämndsområdena. Fristående skolor med specialinriktningar som exempelvis sport, språk med mera lockar till sig elever från alla stadsdelar i staden och därmed inte bara från de stadsdelar där de är etablerade.

Alla föräldrar kan tillsammans med sina barn göra ett aktivt val av grundskola, kommunal eller fristående. Staden måste garantera att de barn som önskar, kan få en plats i en kommunal skola som ligger nära bostaden.

Avknoppningar

I Stockholms stads budget för 2008 anges att staden ska skapa förutsättningar för fler företag genom att konkurrensutsätta sådana verksamheter som inte är myndighetsutövning, bedriva ett professionellt upphandlingsarbete och avknoppa verksamheter som medarbetare vill driva i egen regi.

Från årsskiftet 2008 gäller en ny upphandlingslagstiftning (LOU 2007:1091). Stadsledningskontoret har med anledning av detta sett över tillämpningsanvisningarna till stadens upphandlings- respektive konkurrenspolicy. Stadsdirektören har efter denna översyn beslutat om kompletterande anvisningar. Beträffande avknoppning har, i förhållande till de tidigare anvisningarna, alla delar som gäller grund- och gymnasieskolan lyfts ut då dessa verksamheter är undantagna från avknoppning och utmaning.

Fem av de skolor som ansökt om godkännande av och rätt till bidrag till fristående skola, förskoleklass och obligatorisk särskola är kommunala skolor belägna i Stockholms stad.

Skolorna är Ekensbergsskolan AB (dnr 43-2008:0896), Hasselgården i Hässelby AB (dnr 43-2008:1227), Nya Elementar AB (dnr 43-2008:1535 och dnr 43-2208:1536) och Skönstaholmsskolan AB (dnr 43-2008:1531). Ledarskeppet, Johan Ström, Söderholmsskolan (dnr 43-2008:1404) har återtagit sin ansökan

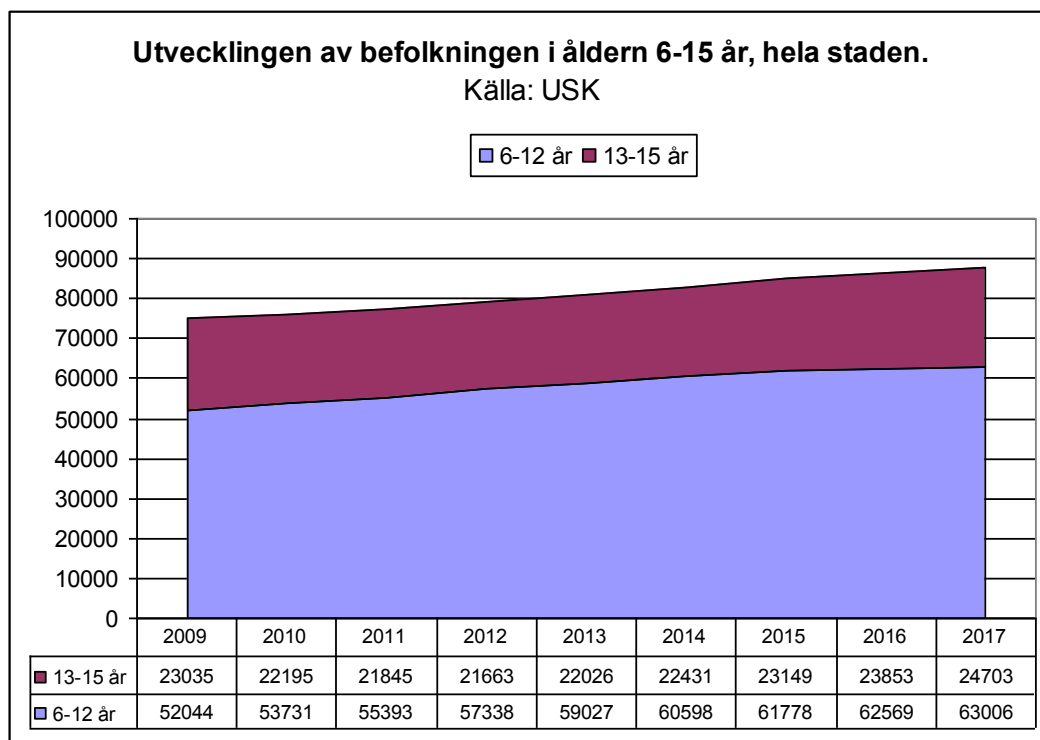
Mot bakgrund av den tolkning som gjorts av aktuell lagstiftning samt de ovan redovisade förändringarna i Stadens upphandlings- och konkurrenspolicy faller de grundläggande förutsättningarna för de ovan nämnda skolornas ansökningar.

Beskrivning av elevunderlag, utveckling av elevantal i kommunala och fristående grundskolor.

Prognos över utveckling av befolkningen i åldern 6-15 år

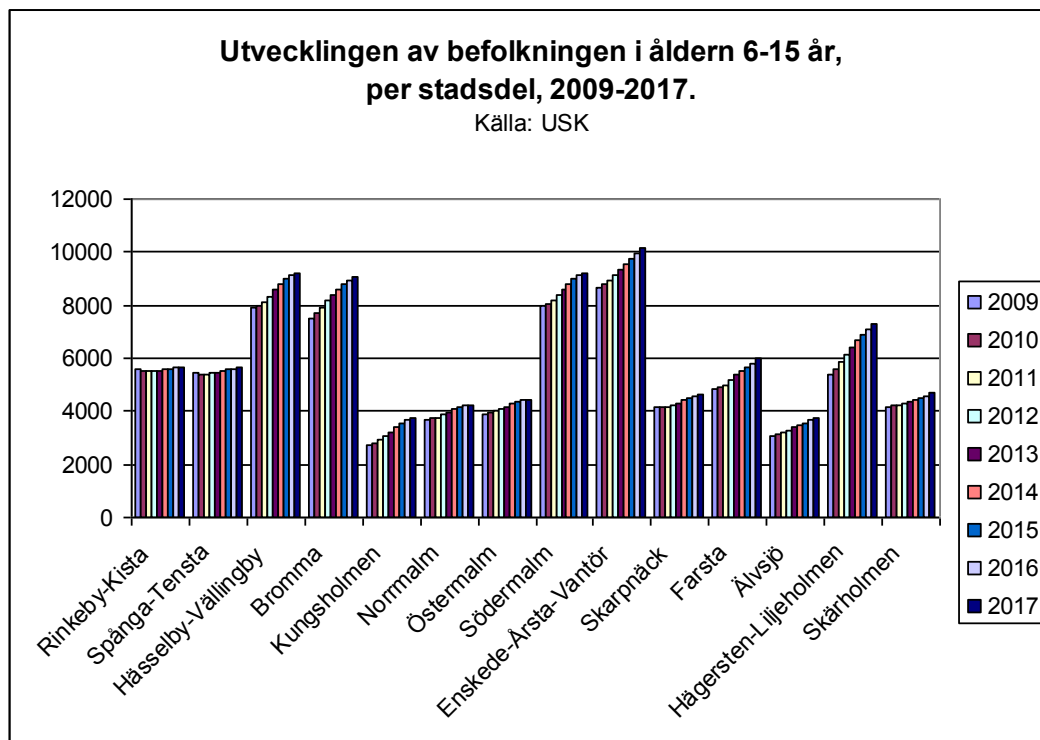
Befolkningen i grundskoleåldern 6-15 ökar mellan åren 2009-2017 från cirka 75 100 personer till 87 700, en ökning på cirka 12 600 personer.

Inom denna grupp finns dock variationer. Befolkningen i ålder 6-12 år ökar under samma tidsperiod med cirka 11 100 personer och i åldersgruppen 13-15 år ökar befolkningen med cirka 1 700 personer.

I de flesta stadsdelar ökar befolkningen i ålder 6-15 år mellan 2009-2017. Ökningen är störst i södra Stockholm (+ 6 170), främst i stadsdelarna Hägersten-Liljeholmen, Farsta och Enskede-Årsta-Vantör. I Västra Stockholm är ökningen störst i Hässelby-Vällingby och Bromma. I de nordvästra stadsdelarna är ökningen mycket liten.

Innerstadsstadsdelarna har störst ökning i stadsdelen Södermalm följt av Kungsholmen.

Elevantal i sökande skolor för etablering från och med ht 2009

Det totala elevantalet i sökande skolor i samtliga skolår och inriktningar är vid fullt utbyggd verksamhet 10 374 platser vid skolor i förskoleklass, allmän grundskola och obligatorisk särskola. De sökande anger olika årtal mellan 2008-2011 för en fullt utbyggd verksamhet, alla sökande anger dock inte till vilket år fullt utbyggd verksamhet skett.

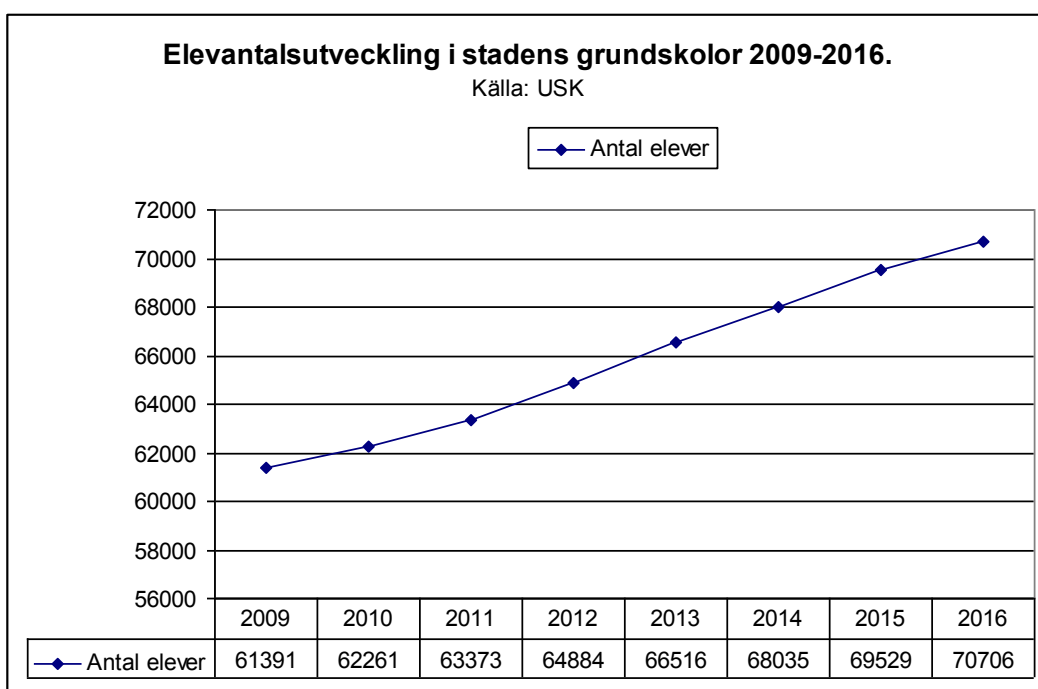
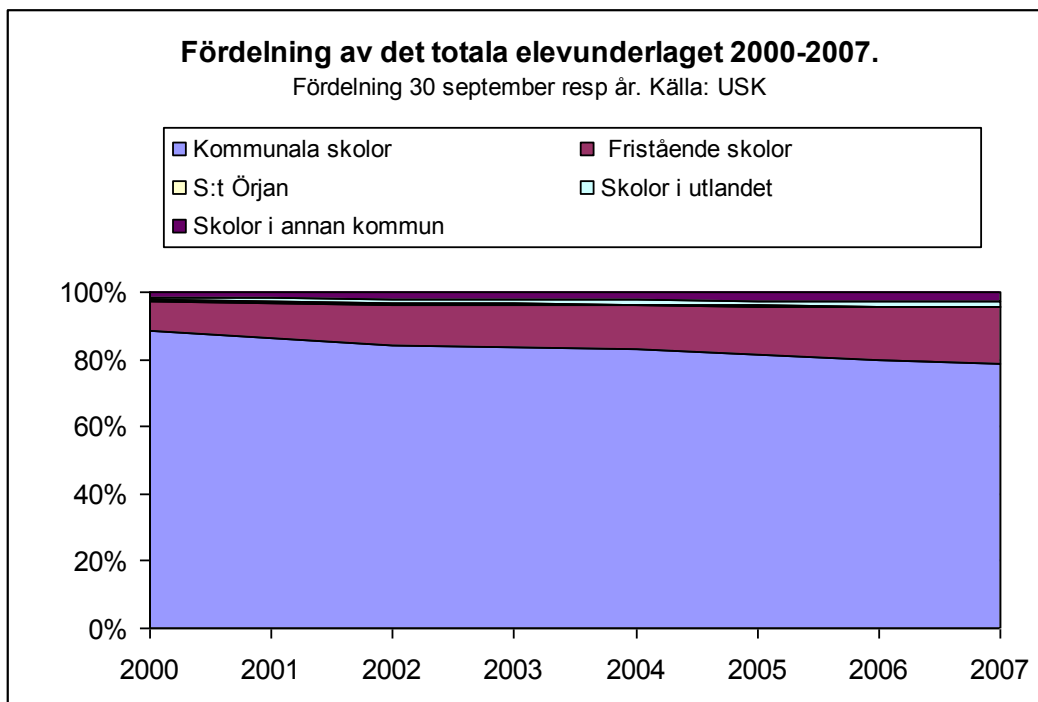
Fördelning av stadens grundskoleelever mellan olika huvudmän 2000-2007

År 2000 var det totala elevantalet 76 845 elever och år 2007 uppgick elevantalet till 76 758.

År 2000 gick 67 752 (88, 2 %) i stadens kommunala skolor och 6 796 (8,8 %) i fristående skolor. Cirka 1 100 (1,4 %) gick i skola i en annan kommun och 724 (0,9 %) i skola i utlandet.

År 2007 gick 60 374 (78,7 %) i stadens kommunala skolor och 12 817 (16,7 %) i fristående skolor. Cirka 2 046 gick i skola i en annan kommun (2,7 %) och 1 149 (1,5 %) i skola i utlandet.

Mellan år 2000-2007 har elevantalet i stadens kommunala grundskolor sjunkit med cirka 7 400 elever, eller 11 procentenheter. Under samma tid har elevantalet i fristående skolor ökat med cirka 6 000 elever, alltså en fördubbling av elevantalet.

Någon prognostisering av de kommunala skolornas elevutveckling de kommande åren i förhållande till elevutvecklingen vid de fristående grundskolorna finns inte tillgänglig.

Detta medför att det är svårt att beräkna fördelningen av elever mellan kommunal och fristående verksamhet.

Fram till år 2017 beräknas elevunderlaget öka med 12 600 elever. Det innebär en ökning med 14 procentenheter.

De fristående grundskolorna har kraftigt ökat sin marknadsandel från år 2000 fram till idag. Om samma utveckling fortgår fram till år 2017, skulle de fristående skolorna få en marknadsandel motsvarande 26 procent vilket år 2017 skulle innebära 21 000 elever, en ökning med drygt 8 000 elever i förhållande till idag. Beräkning är dock osäker, bland annat beroende på att antalet sökande skolor har ökat. Samtidigt är det få av de 40 sökande skolorna från år 2006 och 2007 som kommer igång till höstterminen 2008. Bara sju ordinarie grundskolor kommer att starta till höstterminen. Det är ändå troligt att de fristående skolorna fortsätter att öka sina marknadsandelar. Detta innebär att konkurrensen blir större, även för etablerade fristående skolor.

Beskrivning av kommunala skolors kapacitet och elevprognoser i Stockholm

Västra Stockholm

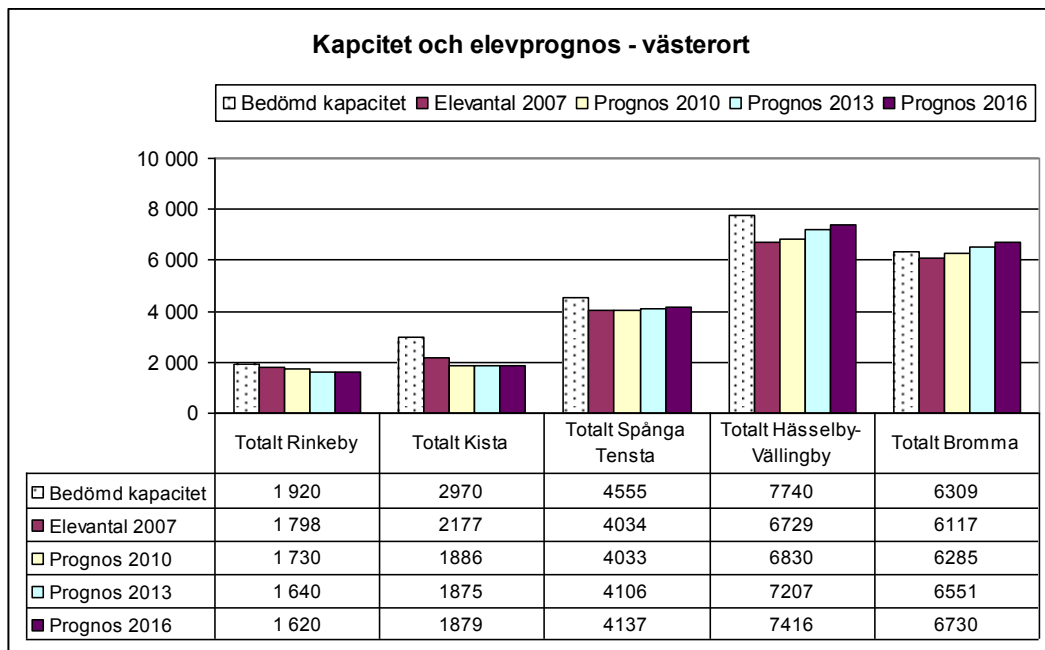
I västerort finns 49 grundskolor med ett totalt elevantal på 20 860 elever (30 sept 2007)

Det totala elevantalet i Kista beräknas minska vilket påverkar elevantalet negativt fram till 2010 för samtliga skolor utom två, Stenhagsskolan och Igelbäcksskolan. I Rinkeby minskar elevantalet i samtliga skolor. Skolorna i området bedöms vara känsliga för nyetableringar av fristående skolor.

I Spånga-Tensta är den övergripande trenden att elevantalet minskar. Sundbyskolan, Bromstenskolan och Solhemsskolan kommer dock ha en elevantalsökning som går över skolornas elevkapacitet. I övriga skolor kommer en elevantalsminskning ske av olika grad. I området kommer en överkapacitet att finnas. Det kan dock bli aktuellt att styra elever mot skolor med hjälp av upptagningsområden.

En höjning av elevantalet sker både i stadsdelarna Hässelby-Vällingby och Bromma, elevantalet med cirka 2 procent fram till 2010, och elevantalet beräknas därefter att fortsätta att öka.

I Hässelby-Vällingby kommer de flesta skolor kommer att ha en elevantalshöjning fram till 2010 som därefter beräknas fortsätta fram till 2016. Dock har en del skolor en lägre grad av kapacitetsutnyttjande. I Bromma har de flesta skolor ett högt kapacitetsutnyttjande, ett par skolor kommer också att ha elevantal som är högre än vad kapaciteten medger.

Innerstaden

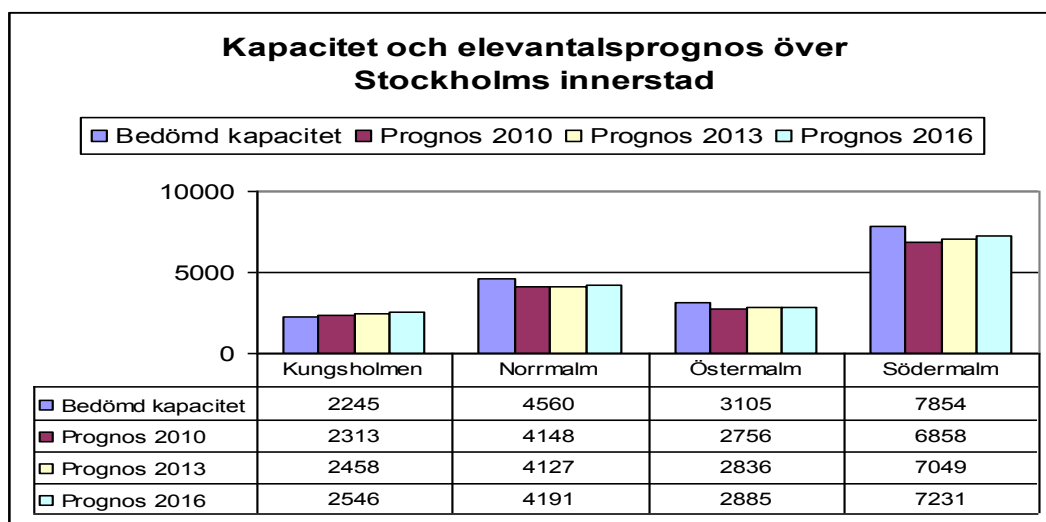
Nybyggnationer av bostäder sker på nordvästra Kungsholmen. I Kungsholmens ökar elevantalet på nästan samtliga skolor, flera skolor når ett elevantal över sin elevkapacitet. Skolorna i Kungsholmen kan få kapacitetsproblem.

På Norrmalm har de flesta skolor ett stabilt elevantal ganska nära sina kapacitetstak.

Östermalm har ett stabilt elevunderlag enligt prognosen, dock är det en variation när det gäller elevantalet på skolorna. Östermalm har flest elever i fristående skolor av samtliga stadsdelar i staden.

Södra innerstaden Maria-Gamla stan bedöms ha en stabil elevantalsutveckling utan större förändringar av elevantalet på skolorna.

I Hammarby Sjöstad belägen i stadsdelen Katarina-Sofia sker nybyggnationer av bostäder vilket medför betydande elevantalsökningar på Tullgårdsskolan och Sjöstadsskolan. Diskussioner pågår om att bygga en ny skola med kapacitet på 450 elever.

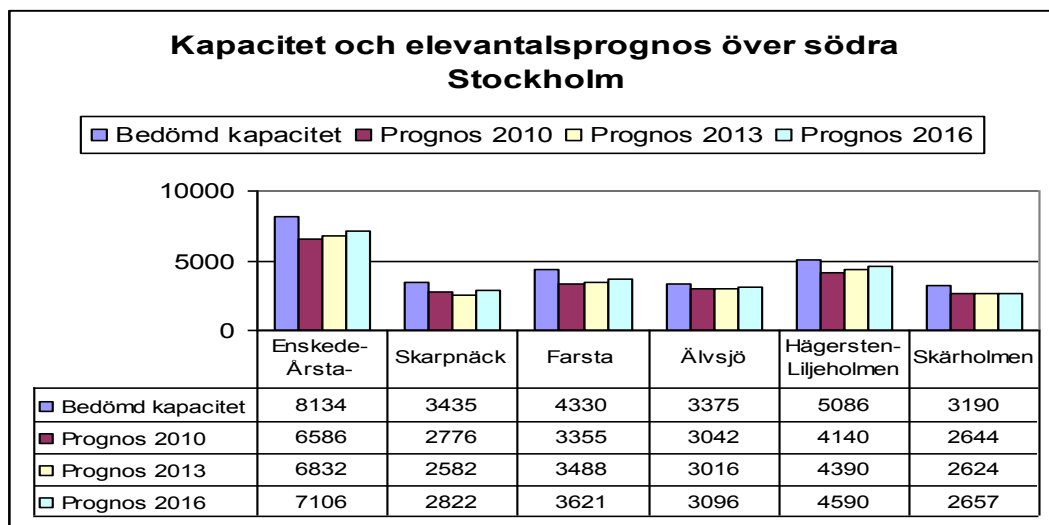

Södra Stockholm

I stadsdelen Enskede-Årsta-Vantör finns en kapacitet på cirka 4 700 elevplaster och ett elevunderlag på cirka 3 800 elever år 2010. Vantör har en beräknad överkapacitet på ca 600 platser år 2009, men elevantalet beräknas öka med ca 300 elever fram till år 2016. Överkapacitet förväntas på tre skolor, likaså på två skolor i stadsdelen Skarpnäck.

I Skärholmen finns en överkapacitet på ca 500 elever år 2009. Även i stadsdelarna Farsta och Skarpnäck beräknas överkapaciteten vara hög.

I samtliga stadsdelar finns en överkapacitet. Dock förväntas Enskedeskolan och Enskedefältets skola få ett elevantal som överskrider lokalernas kapacitet.

Förvaltningens yttrande

Allmänna synpunkter

Enligt förordning 1996:1206 1 kap. 2 § ges lägeskommunen möjlighet att yttra sig över ansökan om godkännande av och rätt till bidrag för fristående skola

Enligt Skolverket ska en konsekvensbeskrivning göras för varje enskild ansökan och visa på ekonomiska, pedagogiska och organisatoriska konsekvenser vid start av den planerade fristående skolan. Enligt skolverket ska effekterna gälla förhållanden på lång sikt, det vill säga 5-6 år.

I år har Stockholms stad mottagit 41 ansökningar gällande godkännande av och rätt till bidrag avseende förskoleklass, grundskola och obligatorisk sarskola. Ansökningarna motsvarar ett elevantal på cirka 10 380 elever vid fullt utbyggd verksamhet.

Under de senaste sex åren har elevantalet i stadens kommunala grundskolor minskat med 6 370 elever till totalt 60 370 elever.

Elevrörelserna har samtidigt ökat i och med att fler fristående alternativ har etablerats. Elevförändringar till följd av etablering av fristående skola påverkar inte bara en skola utan samtliga skolor i ett närområde.

Ett exempel är Akallaskolan i nordvästra Stockholm vars elevkapacitet uppgår till cirka 450 elever. Skolan har ett lågt kapacitetsutnyttjande. I skolans skolpliktsområde finns 423 elever av vilka 207 går i den egna skolpliktsskolan, 103 är fördelade på totalt 16 olika kommunala alternativ i staden.

Av de 74 elever som valt fristående skola fördelas på 14 olika fristående alternativ. 46 går i skola i annan kommun övriga skola i utlandet. Samtidigt tar skolan emot 86 elever från 10 andra skolors skolpliktsområden och 5 från annan kommun.

Ytterligare ett exempel är Engelbrektskolan som är belägen på Östermalm i innerstaden och som har en elevkapacitet på cirka 950 elever och 1 548 elever i boende inom skolpliktsområdet. Av dessa 1 548 elever har 393 valt den egna skolpliktsskolan, 460 har valt andra kommunala skolor uppdelat på 35 kommunala skolor i olika omfattning. Av de elever i skolpliktsområdet som valt en fristående skola har 615 valt en fristående skola uppdelat på 30 olika fristående alternativ. Övriga går i skola i annan kommun eller skola i utlandet. Samma mönster upprepas i varierande omfattning i samtliga av stadens 140 grundskolor.

Områden med kommunala skolor med lågt elevantal och kapacitetsutnyttjande, lägre befolkningstillväxt av aktuella åldrar som te x Kista, Rinkeby och Skärholmen, riskerar att drabbas hårdare av minskat elevantal till följd av nyetablering/utökning av fristående skolor. Minskat elevantal leder till försämrade ekonomi och förändrade planeringsförutsättningar för grundskolorna i socioekonomiskt svagare områden.

En fortsatt etablering av fristående skolor i framför allt innerstadens stadsdelar leder till att allt fler söker sig från skolor utanför stadens centrala delar vilket leder till ytterligare negativa konsekvenser för de kommunala skolorna, framför allt i de skolor belägna i stadsdelar utanför innerstaden. Sådana negativa konsekvenser måste anses vara av bestående karaktär. Förvaltningen anser att insatser behövs för att bryta det mönster elevrörelserna ger upphov till.

Om den ansökande skolan redan är etablerad i staden och ansöker om tillstånd för att utöka verksamheten med ytterligare skolår vill Skolverket gärna ta del av eventuell information som framkommit om staden utnyttjat sin insyns rätt vid något tillfälle. Vid utbildningsförvaltningen finns Enheten för inspektion som inspekterar bland annat grundskolor och gymnasieskolor. Inspektioner sker på såväl kommunal- som fristående skolverksamhet i staden. För de fristående skolorna är inspektionen frivillig, men i stort sett alla fristående skolor har förhållit sig positiva till att få besök av stadens inspektörer.

En av de fristående skolor som tagit emot stadens inspektörer är Beta School i Spånga. (fram till 2006-12-31 var Stockholms Språkskola AB huvudman för skolan.) Beta School

är en liten F-6 skola som nu ansöker om att få utöka sin verksamhet till att även omfatta årskurserna 7-9.

I april 2005 genomfördes ett inspektionsbesök på Beta School. Vid besöket uppvisade skolan sådana brister att det föranlett en rad uppföljningsbesök, vilka skett i samförstånd med skolledningen. Det senaste uppföljningsbesöket genomfördes i januari 2008. Vid detta besök konstaterade inspektörerna att förbättringar skett, men att så allvarliga brister kvarstod i skolans arbete med målformulering och måluppfyllelse i förhållande till de nationella styrdokumenterna att ytterligare uppföljningsbesök bör genomföras. Skolan har brustit i sitt kvalitetsarbete. Struktur för planering, utvärdering och uppföljning av verksamheten har till stora delar saknats. Skolledningen har varit medveten om bristerna och delvis också förbättrat situationen men kvalitetsarbetet bedöms fortfarande som otillräckligt.

Förvaltningens förslag

Enligt förordningen är det lägeskommunen som yttrar sig över ansökningarna. De sökande behöver enligt proposition 1995/96:200 ej ange en närmare geografisk placering av den fristående skolan mer än i vilken kommun de avser att starta den fristående skolan.

Nytablering eller utökning av fristående skolor kan ge olika grad av negativa effekter på redan befintliga skolor. En analys av effekterna är dock svår att göra. Detta beror bland annat på osäkerheten i var de sökande skolorna i slutändan etablerar sig. Förvaltningen bedömer att det inte går att påvisa att årets ansökningar medför långtgående negativa, ekonomiska, organisatoriska eller pedagogiska konsekvenser för stadens skolväsende enligt gällande lagstiftning.

Utifrån de inspektionsbesök och uppföljningsbesök som genomförts på Beta School bedömer förvaltningen att skolan bör komma till rätta med sina brister innan en utökning av verksamheten kan bli aktuell.

Bilagor

Bilaga 1: sammanställning av ansökningar med skolstart hösten 2009.